

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Ը.— Ի Կ Ի Ն Ն Պ Ո Ռ Ն Ն Ի Կ

Երանելոյն Թէոփիլոսի՝ Աստուածաբան եւ բանիբուն Վարդապետի ասացէ յառեարամական պատմութենէ, ի կիմն պոռնիկ, որ արդարացաւ աւծմա իւղ(ւ)ոյն։⁽¹⁾

Բագում եւ անբաւ է մարդասիրութիւնն Աստուծոյ, անճառ եւ անպատում առաւելապէս խոնարհութիւն նորա, անքննելի եւ անհետազատելի է ողորմութիւն նորա, անհասանելի եւ անխմանալի է զթութիւն հեզութեան նորա։ Քանզի յորժն ածեմ զմտաւ, եւ հայիմ ի բարձրութիւնս եւ ի խորս տնաւրէնութեան նորա, եւ դս ծեալ հայիմ յանբարհաւանութիւնս որդոց մարդկան, հիւանամ եւ սասանիմ, եւ առաւելապէս սքանչանամ, զի արարողն քան զարարածս խոնարհագոյն լինի, եւ Աստուածամենայնի, որ քնակեալն է ի բարձունս երկնից, նուաստագոյն քան զհողանիւթեայ եւ զի՞ զհտասցուք թէ այդ աշխատէ իցէ, յայսմանէ հաւան առնեմ զծեզ, զի թագաւորք եւ իշխանք, յորժամ տեսանիցեն զծառայս իւրեանց չառնել զհրամանս պատուրանաց իւրեանց, ոչ թէ երթան առ նոսա թողութիւն մեղաց առնեն նոցա, այլ ծառայս առաքեն առ նոսա, եւ զծառայսն զայնոսիկ նախատանաւք բերեն առաջի իւրեանց, եւ պերճացեալ բռնաւորին ի վերայ բարձրագոյն զահոյից, եւ հրաման տալ սպասաւորացն խստագունից, ցասմամբ եւ բարկութեամբ, զոմանս զխաւտեն⁽²⁾, զոմանս ի փայտ հանեն, եւ զոմանս ի ծով հեղծեցանեն։ Իսկ զորս թեթեւագոյնս կ'ամին խրատել, որոց պակաս թուիցին սխալանքն, սաստիկ գանիւք հրաման տան հաւկանել եւ ի քանդ արկանել զնոսա։

Այլ մարդասէր Տէրն մեր եւ որարիչն, ոչ իրրեւ զարարածս առ ծառայսն արաւալ, այլ առաւելապէս խոնարհագոյնս զործեաց քան զնոսա վստն մեղաւն չականաց իւրեանց։ Աստուածն անժամանակ, մարդ եղեւ ի Սուրբ Կուսէն Մարիամայ, եւ ընդ մարդկան շրջեցաւ, եւ ոչ առ արդարսն միայն շրջէր, այլ առ մեղաւորսն, եւ առաւելապէս ընդունէր քան զարդարսն, որպէս եւ կ'ինն մեղաւոր արար։ Զի՞նչ արար, աստ լո՛ւր աւետարանչին զինչ ասէ։ Եւ մինչ էր ասէ Յիսուս ի տուն Սիմոնի բորոտի բաւմեալ, եկն առ նա կին մի։ Կինս այս մեղաւոր էր, եւ տեսեալ զՏէրն մտեալ ի տուն բորոտին, եւ եկեալ ի միտս իւր ասէր. զի՞նչ տեսանեմ, ահա զոր մարգարէ ասել յորմէ սարսափելով դողայի մերձ լինել նմայ, զի մի՞ գուցէ իրրեւ զմարգարէ չարայս հալածեացէ զիս վասն բազմակոյտ իմոյ յանցանացս, (զ)որ ծածկեալ են ընդ եւայնս մարմնիս իմով։

Արդ՝ տեսանեմ զնա մտեալ ի տուն բորոտի, նա եւ ոչ յախտից իմոց գարն մարդասէրն այն, զի այսպէս թըւի, եթէ ոչ միայն մարգարէ է՝ այլ պարզելի մարգարէութեան մարգարէիցն։ Եւ սա ինքն է զոր մարգարէքն մարգարէացան, եւ որս ակն ունիցիմք եթէ գալոց է, սա ինքն է մեսիայն որ փրկելոցն գիտայիլ։ Գիտեմ զլոկ ծայն սորայ յարոյց զորքեաւորեայ մեռեալ, որ եւ հոտեալ իսկ էր։ Գիտեմ զնա

(1) Բնագիր Գ (էջ 930բ - 945բ)։

(2) Ձեռն. գլխատեղին։

յորժամ եկն յերուսաղէմ՝ բարբառէին տարաբարբառ ստընտեայքն եւ ասէին. Աւրհնեալ որ գալոց ես յանուն Տեառն, Ովսաննայ ի բարձունս:

Գիտեմ զնա. եթէ ոչ էր Տէր սանդարամետականացն, ոչ էր արձակեալ ի ծայնէ նորա դժոխապետն զհոգին Ղազարու: Գիտեմ զնա. եթէ ոչ Տէր էր եւ Աստուած, ոչ էր տըւեալ լեզու եւ բարբառ տարալեզացն՝ քաջաբարբառ աղաղակել եւ ասել. Ովսաննայ ի բարձունս: Եւ այլ յառաջ քան զայս գիտեմ զնա որ զանդամալոյծն կանկնեաց. եւ Սամարացի կնոջն ջուր կենդանութեան պարգեւեաց: Գիտեմ զնա որ զի ծնէ կուրին կաւով զաշն ծեփեաց. եւ զանստեղծ անդաման կրկին ստեղծագործեաց եւ լուսաւորեաց. եւ այս միայն գործ Աստուծոյ է: Գիտեմ զնա զի կաղաց զնալ ետ, եւ խլից լսել, եւ զքերանս համերց ելից բարբառով: Գիտեմ զնա, որ զգորոտսն սրբեաց եւ զծնուն գաւսացեալ դաւարացոյց: Գիտեմ զնա, որ զայսահարսն բժշկեաց, եւ զորդի հարիւրապետին ի հեռաստանէ ապրեցոյց: Գիտեմ զնա զի զհիւանդս ողջացոյց եւ ըզմեռեալս յարոյց: Գիտեմ զնա որ ասաց թէ ոչ եկի կոյն զարդարս այլ զմեղաւորս յապաշխարութիւն. եւ ոչ է բժիշկ ի պէտս ողջոց, այլ հիւանդաց. եւ այլ թէ զեկեալն առ իս ոչ Ֆանից արտաքս: Գիտեմ, զի բանք նորա ճշմարիտ են, եւ ոչ թէ վասն միոյ մեղաւորի հրամայեաց զայս, այլ հասարակաց մտից առ նա. զի եկն ի թեթեւացնել զծանրակիր բեռինս մեղաց, եւ թողութիւն պարգեւել մեղաւորաց:

Եւ արդ նա որ յայսպիսի անյիշալար է եւ զթաժ՝ զիս ոչ արասցէ անտես: Արդ ինչ պատճառաւ մտից առ նա: Գիտեմ, զի քոյրն Ղազարու, յորժամ յարոյց գեղբայր նորա, եւ արարին անդ նմա ընթրիս, եւ Մարիամու առեալ իւղ ազնիւ աւծ զոտս նորա եւ հերով իւրով մարբեաց: Արդ արարից եւ ես այնպէս: Եւ զայս զմտաւ ածեալ փութացաւ զնալ ճեպով առ իւղագործն. ետ նմա գինս եւ ասաց, երդմեցնեմ զքեզ յԱստուած կենդանին, ով եղագործ, զի տացն ինձ այսաւր եղս մեծագինս եւ ազնիւս, զի ցանկացեալ եմ առն մի յոյժ գեղեցկի, երթայց առ նա եւ լցից զցանկութիւնս իմ: Արդ՝ փութայ ի կատարել զհնդրուածս իմ, քանզի յոյժ ստիպէ զիս տրփանք փափազանաց իմոց. ըլ[տ]յապ դիր փութոյ, զի կատարեցից զըղծալի կարօտութիւնս իմ: Դիր տազնապ ի վերայ տազնապոյ, զի ըջտապ սրտի իմոյ ի գլուխ ելանիցէ: Եւ մի զոր ես խնդրեմ, իբրեւ զայլ իւղս գործել, այլ զերագոյն այլոցն եղիցի զոր գործեալ իցես, զի ոչ հաւասարի ցանկալին իմ մարդկան երկրաւորացս, կարծեմ թէ եւ ոչ երկնաւորքն համեմատին նմայ, այլ առաւելապէս բարձր է քան զհրեշտակս երկնից, եւ լուսով առաւել քան զարեգակն, եւ զեղով պայծառացեալ քան զամենայն որդիս մարդկան:

Ասէ եղագործն. եւ ով իցէ տարփալին քո, ով կին դու, զի ոչ հաւասարի մարդկան աշխարհիս, եւ ոչ համեմատի հրեշտակաց երկնաւորաց: Իւղս բազումս վաճառեալ եմ, եւ ոչ եւս լըւեալ եմ ի զնաւղաց այդպիսի ստէպ երբէք փութացուցանել զիս: Ասա ինձ, աղաչեմ, թէ ով իցէ, զի եւ ես յըջտապ ճեպով պատր[աստ]եցից զիւղն առուշահոտ, եւ եկից ի տեսանել զնա:

Ասէ կինն. ոչ է քեզ փոյթ յաղակս որոյ ճեպիմ ես, այլ միայն փութայ, աղաչեմ, զի ժամանեցից նմա: Ոչ եթէ վասն մարմնոյս փափաքիմ նմա, այլ վասն հոգոյս տազնապիմ. ոչ եթէ զմարմնոյ ցանկութիւնս կատարել փութամ, այլ զախտս բազմակիր հոգոյ իմոյ բժշկել ըղծամ. ոչ եթէ յաղակս մոլորութեան փափաքանաց ըստիպիմ, այլ յուղորդագնաց ճանապարհն յորդորիմ. ոչ եթէ ի դեղս ցանկութեան մեղաց բորբոքիմ, այլ ի գեղեցկութիւն արդարութեան ճեպիմ. ոչ զեղ պատկերի պոռնկութեան հրացուցանէ զիս, այլ ի կերպս սրբութեան ջեռուցանէ զիս. ոչ եթէ լրբութեամբ մարմնոյս յաւժալրայնամ, այլ իմաստութեան հոգոյս հասանել փութ[ւ]թամ. ոչ եթէ յանդգնութեան մեղաց կարաւորանամ, այլ ի համարձակութիւն ստրբանաց փութամ. ոչ եթէ յաղակս խաւարային գործոց ըջտապիմ, այլ ի ճանապարհս լուսոյ եռանդանամ. ոչ եթէ ի պատրել զմանկունս խնդրեմ ի քէն զիւղդ, այլ խո[ւ]ճապիլ ի պատրանաց հրապուրողին կայտ[ա]ռանամ:

Ոչ եթէ ի հայտառակել գերիտասարդս խնդրեմ ի քէն զհւղդ, այլ զի մերկանալ զհայտառակութիւն մարմնոյ իմոյ յաւժարիմ: Ոչ եթէ ի լըրբացուցանել զծերս խնդրեմ ի քէն զհւղդ, այլ զծերացեալսն մնողօք յապաշխարութիւն քաջաւորի ջանամ. ոչ եթէ ի խաբել զազգատոհմն հայցեմ ի քէն զհւղդ, այլ ի խաբամանէ տոհմ[մ]յապետին ապրել կամենամ: Ոչ եթէ թաւալիլ ի տիղմն մեղաց առնում ի քէն զհւղդ, այլ առ մաքրիկն խստից մեղացըն ժամանել փութամ. զի առաւել լուսացէ զիս ի մեղաց իմոց, եւ իբրեւ զծինս սպիտակ արասցէ: Ոչ եթէ ի գործել զանարէնութիւնս իմ խնդրեմ ի քէն զհւղդ, այլ փութամ առ այն որ քաւէն յինէն զամենայն անարէնութիւնս իմ. ոչ եթէ ի մեղսակոյտ ժողովս մտանել ժտեմ ի քէն զհւղդ, այլ մտից առ այն որ զբազմակոյտ գլխացանս իմ ցրեացէ. եւ ոչ եւս յիշէ զմեղս իմ:

Ոչ եթէ զի ժողովցից զփափաքաւոս մեղաց առնում ի քէն զհւղդ, այլ անկեայց առաջի նորա որ զամենայն անարէնութիւնս իմ ցրեացէ ըստ մեծի ողորմութեանն իւրում: Ոչ եթէ ի սպասաւորել մեղաց ախտից առից ի քէն զհւղդ, այլ ջանամ նմա մատուցանել որում սպասաւորեն հրեշտակք. զի ի մեղաց իմոց սուրբ արասցէ զիս: Ոչ եթէ վասն յըղութեան մեղաց հայցեմ ի քէն զհւղդ, (տ)այլ տարայց նմա, որ սրբէ զիս զյրդացեալս մեղաւք եւ զծնեալս յանարէնութիւն, դարծեալ ծննանիլ յարդարութիւն ինծ ստիպիմ: Ոչ եթէ ի սիրել զմեղս ծածուկ խնդրեմ ի քէն զհւղդ, այլ նմա մատուցանեմ, որ սիրէ զճմարտութիւն, եւ զծածուկս իմաստութեանս իւրով ինծ յայտ արասցէ: Ոչ եթէ անուշահոտութիւն արկանելով ի կոյտս մեղաց առնում ի քէն զհւղդ, այլ աւծանել ջանամ զոտս նորա, որ ցաւղէ զիս մշտ(ա)կաւ եւ մաքրեացէ զիս յանցանաց մեղաց իմոց: Ոչ եթէ յառաքել ի մեղս առից ի քէն զհւղդ, այլ տանիմ առ նա որ դարծուցանէ զերեսս իւր ի մեղաց իմոց, եւ զամենայն յանցանս իմ քաւէ յինէն: Ոչ եթէ ի ջեռուցանել զսիրտս չարագործաց խնդրեմ ի քէն զհւղդ, այլ զի տարայց առ այն որ զհոգի ուղիղ նորոգէ ի փորի իմում:

Ոչ եթէ առ յիս դարծուցանել զղէմս բազմաց առից ի քէն զհւղդ, այլ համարծակիմ առ այն, որ ոչ ընկենու զիս յերեսաց իւրոց: Ոչ եթէ ի մեղս ջեռուցանել զմարդիկք առնում ի քէն զհւղդ, այլ զի ընծայեցից այնմ ոտին որ զհոգի իւր սուրբ ոչ հանէ յինէն. ոչ եթէ ի ցանկութիւն մեղաց առից ի քէն զհւղդ, այլ նըրիբցից այնմ որ հոգով պետութեամբ իւրով հաստատէ զիս: Ոչ եթէ ի մոլորեցուցանել զարդարս ի ճշմարտութեան ճանապարհէն առից ի քէն զհւղդ, այլ ցանկամ տեսանել զայն որ ուսուցանէ անաւրէիքս զճանապարհս արդարութեան. ոչ եթէ ի խնդիր մեղաց առից ի քէն զհւղդ, այլ զի մատուցեց այնմ որ զանրարիշտոս առ Աստուած դարծուցանէ: Ոչ եթէ ի տրփանս յարեաց առնում ի քէն զհւղդ՝ առ ի կորուսանել զոգիս մարդկան, այլ այնմ մատուցանեմ որ զսիրտ սուրբ եւ զհոգի խոնարհ ոչ արհամարհէ:

Պատասխանի ետ եղագործն եւ ասէ. եւ զիմրդ քաւին յանցանք քո բազում, զոր շատ եւ մեք գիտեմք քաջապէս, եւ ո՞ր թողու զմեղս մարդկան եթէ ոչ միայն Աստուած:

Ասէ կին. թէպէտ եւ շատ են յանցանք իմ՝ այլ եւս առաւելապէս անբաւ է մարդասիրութիւն նորա. եւ ոչ կամիմ զմահ մեղաւորին, այլ զդառնալ նորա ի չար ճանապարհէն եւ զկեալն, որպէս լուաք յեզէկիէլէ. եւ արդ պաշտ[տ]ելի է բան մարգարէին՝ փութամ առ նա: եւ վասն այդմիկ աղաչեմ զքեզ տալ ինծ իւղս մեծագինս, զի կատարեցից զտենչանս տրփանաց իմոց:

Ասէ իւղագործն. Ոչ եմ կարող լինել հասու բանից քոց, ով կին դու. ասես մարդ եւ ասես մաքրիչ յանցանաց. ասես մարդ եւ ասես քաւիչ մեղաց. ասես մարդ եւ ասես սրբող ախտաժեւտաց. ասես մարդ եւ ասես արդարացուցիչ մեղուցելոց. ասես մարդ եւ ասես հալածիչ դիւաց. ասես մարդ եւ ասես ընդոտնիչ լիզէռն զօրաց. ասես մարդ եւ ասես Աստուած:

Զի այդ միայն Աստուծոյ է, եւ ամենայն մարդ առ նա երկար է, եւ նա միայն

է հնարաւոր ամենայն իրաց: Ասայ յայտնուղէս, զի ես յաւժարանամ տալ քեզ զիւզս ազնիւս եւ պատուականս որպէս վայել է մեծին այնմիկ:

Պատասխանի ետ կինն եւ ասէ. Ճշմարիտ Աստուած է, եւ այս ինքն է զորմէ ասաց Մովսէս Թէ մարգարէ յարուցէ ձեզ Տէր Աստուած ձեր յեղբարց ձերոց, իբրեւ զիս. նմայ լրւարուք:

Ջաքարիաս ասէ. Ուրախ լըր դուստր Սիոնի, զի Թագաւոր քո գայ առ քեզ, նըստեալ ի վերայ յաւանակի իշոյ: Եւ մեք այսպէս տեսաք որպէս եւ լրւաք, եկեալ յերուսաղէմ յեռանդհան աւուր, եւ ետ բարբառ տարալեզւացն ուժ[զ]ին աղաղակել եւ աւրհնել զԱստուած: Եւ նա ինքն է Ճշմարիտ Աստուած, զոր տեսի աչաւք եւ փափաքեցաւ ի նա սիրտ իմ տառապեալ, եւ նա է Քրիստոս, որ գալոց է, մեսիայն. որպէս Անդրէաս եւ Փիլիպոս ասացին, եւ լրւայ ի նոցանէ, նա է ցանկալին իմ, եւ առ նա ճեպիմ գնալ. զի ի բազում եւ յանթիւ մեղաց իմոց արդարացուցանէ զիս: Արդ մի խոսիյր յիս, աղաչեմ զքեզ, որչափ եւ ասես՝ տաց քեզ զին իւղոյդ, զի հասից տեսչանաց իմոց, եւ ի տրփանաց իմոց ոչ վրիպեցայց:

Ջայս ամենայն իբրեւ լաւ եղագործն՝ զարմացաւ յոյժ ընդ յաւժարութիւն կնոջն. առեալ զգին իւղոյն եւ տրեալ (ի) նմա գեւղն:

Եւ առեալ կինն զիւղն գնայր, եւ մինչդեռ երթայր ասէր ի միտս իւր. Ո՞վ բանայ ինձ զդուռն, ուր քաւին է մեղաց իմոց: Ով բանայ ինձ զդուռն, ուր (զ)քոթիշին է յանցանաց իմոց: Ով բանայ ինձ զդուռն, ուր փարատիլն է չար վիրաց իմոց: Ով բանայ ինձ զդուռն, ուր մարբիլն է աղտեղութեանց իմոց: Ով բանայ ինձ զդուռն, ուր հուրն իցէ կիզանող, զի կիզու զփուշ բուսեալ սրտի իմոյ: Ով բանայ ինձ զդուռն, ուր սուրն իցէ ճշմարիտ, զի հնձեացէ զորումն անտառախիտ եղեալ առ իս: Ով բանայ ինձ զդուռն, ուր աղբւրն իցէ կենդանութեան, զի արբուսցէ զծարաւեալ ոգիս իմ յարդարութենէ, եւ լրւացեալ սրբեացէ զաղտ հոգոյ իմոյ: Ով բանայ ինձ զդուռն, ուր Թեթեւացուցին իցէ մեղաց, զի Թեթեւացուցէ զծանրութիւն յանցանաց իմոց: Ով բանայ ինձ զդուռն, ուր կործանողն իցէ սատանայի, զի զգարտեալս ի նմանէ կորգեացէ ի ձեռաց նորա եւ ապրեցուցէ: Ով բանայ ինձ զդուռն, ուր սատակաւն իցէ վիշապին, զի զմահացեալս ի նմանէ կեցուցանէ ի դառնաշունչ Թունից նորա: Ո՞ր բանայ ինձ դուռն, ուր փարատաւղն իցէ տրտմութեանց նախամաւրն եւայի, զի զդուստր եւայեանս կեցուցէ յուռական տրտմեցուցանողի նորա: Ո՞ր բանայ ինձ զդուռն, ուր բացաւղն է դրանն արքայութեանն, զի զարտաբսեալս ի ձեռն պատրանաց փակաւղին անդրէն քաղաքացիս արասցէ: Ջայս ամենայն եւ որ սոցին նման պարտ էր ասել նմա յորժամ զիմեալ երթայր ի տունն Սիմոնի:

Եւ իբրեւ գնացեալ մերձեցաւ ի տունն Սիմոնի կինն պոռնիկ՝ եղիտ տարածեալ ի բաց դուռն, զոր ակն ոչ ունէր բանալոյ, եւ ոչ որ էր որ արգելոյր գնա մտանել անդ. առժամայն ուրախացաւ եւ ասէ. Աղաչանք իմ եմուտ առ նա: Եւ դարձեալ ի միտս իւր ասէր. տուր ինձ Տէր համարձակութիւն մտանել առ քեզ, որ վասն իմ խոնարհեցար յերկնից. տուր ինձ համարձակութիւն մտանել առ քեզ, որ վասն իմ անսկիզբն Աստուածո՞ք սկզբնաւորիլ հաճեցար:

Տէր, տուր ինձ հրաման մտանել առ քեզ, որ վասն իմ անժամանակդ Աստուած՝ ժամանակաւոր եղեր բարի կամաւորութեամբ քոյ: Տուր ինձ վստահութիւն մտանել առ քեզ, որ վասն իմ անտեսանելիդ ի հրեշտակաց՝ եղեր տեսանելի ազգի մարդկան: Տուր ինձ համարձակութիւն մտանել առ քեզ, որ վասն իմ անհասանելիդ կամեցար առնուլ գհասակ մարմնոյ: Տուր ինձ համարձակապէս մտանել առ քեզ, որ վասն իմ զլափ անդամոց անպարագրելիդ զգեճուլ ընդունեցար: Տուր ինձ համարձակապէս մերձենալ առ քեզ, որ վասն իմ պատարեալ Աստուածո՞ք կատարեալ մարդ եղեր: Տուր ինձ համարձակապէս մերձենալ առ քեզ, որ վասն իմ, զոր երկինք ոչ բաւէին տանել, կամեցար մտանել ի տունն Սիմոնի բորոտին: